

Polgári Szemle, 13. évf. 1–3. szám, 2017, 133–147., DOI: 10.24307/psz.2017.0912

Feketéné Czakó Katalin

Felsőoktatási intézmények és vállalkozásfejlesztés

Higher Education Institutions and Business Development

Összefoglalás

A vállalkozásfejlesztés több aspektusa megfigyelhető a gazdaságilag fejlett térségekben. A következő tanulmány a felsőoktatási intézményekre fókuszál. Ezen belül kifejtett témakörök a felsőoktatási intézmények vállalkozásfejlesztő funkciói; az egyetemi-vállalati kapcsolatok típusai, előnyei és szerkezete. Ezen túlmenően 2015-ben lekérdezett, győri városi szintű mérési eredményeket mutatok be, melynek során egy kiválasztott felsőoktatási intézmény lehetséges szolgáltatásai iránti keresletet vizsgáltam egy N=154 vállalkozói mintán. Az eredményekben megjelenik az, hogy a konkrétan definiált szolgáltatások mindegyikét fontosnak tartották a válaszadók. A felsőoktatási intézmény szolgáltatásai esetén a vállalati méretkategóriák nem minősülnek egységesen differenciáló tényezőnek. A felsőoktatási intézmény kutatási tevékenységét egységesen fontosnak és szükségesnek tartják a válaszadók, ennek kommunikációs felületeit azonban nem ismerik.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I25, O31, L26, R11

Kulcsszavak: vállalkozásfejlesztés, helyi gazdaságfejlesztés, felsőoktatási intézmények, vállalkozói egyetemek

FEKETÉNÉ CZAKÓ KATALIN egyetemi tanársegéd, Széchenyi István Egyetem,
Nemzetközi Elméleti és Gazdaságtan Tanszék (ckatalin@sze.hu).

Summary

Business development has several aspects in economically developed areas. This study focuses on higher education institutions. Higher education institutions' role in improving entrepreneurship is discussed, including the types, benefits and structures of relations between universities and businesses. The findings of a city poll taken in 2015 are also presented. Demand for the potential services of a selected higher education institution on a sample of an $N = 154$ entrepreneurs was analysed. The results show that each of the specifically defined services was considered important by the respondents. In the case of the services of the higher education institution, the business size categories do not constitute a uniform differentiating factor. Respondents considered the research activity of the higher education institution as important and necessary, but they do not know the relevant communication surfaces (reports, scientific magazines etc.).

Journal of Economic Literature (JEL) codes: I25, O31, L26, R11

Keywords: entrepreneurship development, local economic development, higher education institution, entrepreneurial universities

BEVEZETÉS

Napjaink új állampénzügyi rendszerében (Lentner, 2015) a felsőoktatási szereplők jól felfogott érdeke, hogy hosszú távú fenntarthatóságuk érdekében piaci szolgáltatásokat is nyújtsanak. Az oktatás a vállalkozások makrokörnyezetében jelenik meg. Ezen belül a helyi felsőoktatási intézmények a gazdasági, politikai, infrastrukturális és társadalmi adottságok fontos kulcseszközei. Az oktatási intézményeknek mint tudástranszfer-szervezeteknek alapvető szerepe a humán erőforrás mindenkori képzésében, illetve a gazdaságban hasznosítható új tudás megalkotásában és áramoltatásában van (Bajmócy, 2011). Emellett a felsőoktatási intézmények számos esetben partnerei a kkv-knak és a nagyvállalatoknak a kutatás-fejlesztés területén, melyre számtalan nemzetközi példa is utal (Fekete, 2014a; Fekete, 2015b). Egy térség versenyképességének fontos befolyásoló szereplői, amelyek az információáramlás gyorsulásával, a kommunikációs lehetőségek bővülésével, illetve a szervezetközi együttműködések szélesedő lehetőségeivel egyre nagyobb teret nyernek a vállalkozásfejlesztésben.

A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK VÁLLALKOZÁSFEJLESZTŐ SZEREPE

Különösen a felsőoktatási intézményekben függ az oktatási programok értéke a munkaerőpiaci kereslettől: minél nagyobb szüksége van a vállalkozásoknak egy adott szakmára, annál értékesebb az az oktatási program, amely arra a diákokat a legdirektebb módon felkészíti. A vállalatok munkaerő-keresletének jellemzői Magyarországon már a középszintű oktatási szinttől erőteljesen megjelennek, köszönhetően annak, hogy a szakképzésre van a legnagyobb szükség.

Annak érdekében, hogy a felsőoktatási intézmények erősítsék versenyhelyzetüket, a gazdasági és társadalmi környezetbe való minél szélesebb beágyazódást alapvető vízióként követik. Emellett az országos felsőoktatási ágazati stratégiában elvárásként jelenik meg a tudományos kutatási eredmények tényleges, piacon értékesíthető innovációvá konvertálása, ezen belül pedig a felsőoktatás és az ipar kapcsolatának mélyítése (Kormany.hu, 2015). Az imént felsorolt célok elérhetetlenek a felsőoktatási intézmények és az azokat körülvevő gazdasági szereplők közötti együttműködés folyamatos ösztönzése nélkül.

Az egyetemek más gazdasági szereplőkkel való viszonyát és kapcsolatrendszerét számos modellel próbálták bemutatni az utóbbi időben. Hazai példa alapján olvashatunk több, győri térséggel kapcsolatos elemzést (Rechnitzer–Kecskés, 2015; Czakó, 2014b), nemzetközi összevetésben pedig megalkották 19 európai járműipari központ belső együttműködési modelljeit, különös tekintettel a felsőoktatási szereplők szerepvállalására (Fekete, 2015c). Az alapvetően elsőnek tekinthető, oktatási bázist is tartalmazó együttműködési modell a Triple Helix-modell (Etzkowitz–Leydesdorff, 1996; 2000), amelyben az egyetem, ipar (vállalkozások) és kormányzat hármast alkotva a gazdaság fejlődése, az innováció és a versenyképesség növelése érdekében működnek együtt. A Triple Helix-modell elsősorban az egyetemek ipari, gazdasági kapcsolatait helyezi előtérbe. Ezt úgy is értelmezhetjük, hogy az egyetemek felelősséggel tartoznak saját megfelelő működésükért, továbbá a társadalmi és gazdasági folyamatokért. Valaéys (2014) kiemeli, hogy az egyetemek nem elszigetelt intézmények, hanem olyan szereplők, amelyek az oktatási, kutatási tevékenységükkel, szolgáltatásaikkal és együttműködéseikkel hatással vannak a környezetükre:

- oktatással: a vállalkozások által alkalmazott humán erőforrás minősége;
- kutatással: a vállalkozások és a társadalom által hasznosítható kutatások és kutatási eredmények mértéke;
- társadalmi, gazdasági együttműködéseikkel: vállalati és társadalmi szféra problémáinak megoldásában való részvétel;
- működésükkel: a felsőoktatási intézmény érintettjei számára való megfelelés;
- szolgáltatásaikkal: a felsőoktatási intézmény partnerei és érintettjei számára való megfelelés.

A felsőoktatási intézmények vállalkozásfejlesztő funkciói

Egy felsőoktatási intézmény tevékenységét az alábbi vállalkozásfejlesztési folyamatokba lehet bekapcsolni.

A működéshez szükséges infrastruktúra biztosítása egy eszközalapú támogatás, közvetlen ez is tőketámogatás (Rechnitzer–Smahó, 2011). Az ipari parkokat széleskörűen elterjedt fogalomként kezeli Buzás–Lengyel (2002). Emellett a tudás és az információ felértékelődésével párhuzamosan, a tudományos parkok, laborok és a különféle inkubációs intézmények egyre magasabb arányt képviselnek a fejlett gazdaságokban. Ezeknek elsődleges célja a tudás és a különféle erőforrások megosztásának biztosítása (Nurutdinova, 2012).

Oktatás, képzés, tanácsadás. Tokár-Szadai (2015) szerint az első nagy terület a stratégiai tanácsadás, melyen belül a stratégia, szervezetfejlesztés, fúziók, felvásárlások, piackutatás, marketing és pénzügyi szolgáltatások terén megvalósuló tanácsadási tevékenységek szerepelnek. A második fő terület az operatív tanácsadás, melynek keretében az üzleti folyamatokkal, a változáskezeléssel, a projektvezetéssel és az ellátási lánc irányításával kapcsolatban vehetnek igénybe tanácsadási szolgáltatásokat a cégek. Az outsourcing tanácsadás szintén jól lehatárolható tanácsadási terület, ennek keretében a megfelelő tevékenységek kihelyezésével vagy kiszervezési folyamataival kapcsolatban juthatnak információhoz a vállalkozások. A nagyvállalatok körében elterjedt módszer a HR-tanácsadás, alterületei a fejedvadászat, az oktatás, a jövedelem–juttatások–jutalmazás és az outplacement. Végül kiemelendő az IT-tanácsadás, melyben az általános IT-tanácsadás mellett a rendszerfejlesztés területe nötte ki magát.

Hálózatok és együttműködések platformja. Nyílt kérdés, hogy a területfejlesztési lépések és együttműködések valóban a kvk-k által követett irányok alapján jönnek létre, vagy ez a jelenség fordítva történik (Hudson, 1999). A hálózatok klasszikusan alulról szerveződő platformjai a klaszterek, melyeknek értelmezésében Grosz (2000) kiemeli, hogy az alapvetően termékalapon (értéklánc mentén) szerveződött, különböző gazdasági szereplőket magukban foglaló klaszterek intézeteket és nonprofit szervezeteket is koncentrálnak a kooperációban.

Információszolgáltatás. Reisinger et al. (2016) empirikus mérésében városi szinten vizsgál helyi gazdaságfejlesztési tevékenységeket. Eredményként jelenik meg, hogy egy, a vállalkozásokat széles körben, de közvetlenül megszólító, közvetítő és egyben koordináló intézmény tevékenysége segítene a megkérdézett helyi gazdaságfejlesztés végző, nonprofit szervezetek által nyújtott szolgáltatások hatékonyabbá tételében.

Üzleti inkubáció. Az adott helyen lévő vállalkozói szemlélet egy, a történelem során, hosszú ideig, organikusán kialakuló jelenségnek tekinthető, amely az adott hely területi tökéjét építi. Ezzel szemben az üzleti inkubáció egy felülről jövő, irányított, helyi gazdaságfejlesztést célul tűző jelenség (Czakó, 2014b). Széles eszköztárral rendelkezik, amely elsősorban a technológiaorientált kisvállalkozás-fejlesztési tevékenységeket foglalja magában.

Egyetemi-vállalati kapcsolatok típusai és előnyei

A következőkben az egyetemi-vállalati kapcsolatra fókuszálva, az írás összegyűjti a kapcsolódások lehetséges *típusait*, összefoglalva, hogy az egyes vállalati szereplőkkel milyen kapcsolatokat alakíthatnak ki az egyetemek (Inzelt 2004; European Commission, 2011; Reisinger et al., 2016). Fekete (2015a) is felhívja a figyelmet az ipari központok működési modelljeinek vizsgálatakor a felsőoktatási intézmények és a helyi vállalkozások kapcsolódási pontjainak feltárására.

A lehetséges kapcsolódási típusok első értelmezési szintje az egyének közötti kapcsolatok: mind a vállalkozás, mind pedig az egyetem részéről bizonyos személyek között jön létre az együttműködés vagy interakció. A következő formákban valósul meg: megbeszélések, előre egyeztetett időpontban vagy ad hoc jelleggel; vállalati szakembe-

rek előadásai az egyetemeken; oktatók előadásai a vállalatoknál; hallgatók részvétele a vállalat működésében (szakmai gyakorlat, duális képzés); közös kutatási, fejlesztési tevékenység, közös szellemi tulajdon; közös kiadványok, publikációk. Az egyének szintjén értelmezett együttműködések nagy számban, alulról szerveződő módon, sokszor észrevétlenül vannak jelen az érintett szervezeteknél. Sok esetben az intézményi szintű együttműködések alapjai lehetnek.

Az egyének és intézmények között létrejövő együttműködés során az egyik szervezet intézményi szinten vesz részt az együttműködésben, míg a másik felet egy személy képviseli. A következő lehetséges kapcsolatok jöhetnek létre: egyetemi oktatók alkalmazása szakértőként vagy meghatározott projektekre a vállalatoknál; vállalati munkatársak alkalmazása az egyetemeken; vállalati munkatársak továbbképzése az egyetemeken; közös kutatási és fejlesztési tevékenység, közös szellemi tulajdon; közös kiadványok, publikációk; közös kurzusok indítása BSc, MSc, PhD szinten; ösztöndíjak, díjak kiválasztott hallgatók számára; diplomamunkák bírálata; bizottságokban való részvétel (záróvizsga-bizottság, TDK-bizottság, egyéb versenyek bírálóbizottságában való részvétel). Ennél a szintnél már nagyobb horderejű együttműködési fajtákról beszélünk, megjelenik a tőke és az emberi erőforrás szükségessége. Előnye viszont, hogy az együttműködések elvárt pozitív eredménye nem csak az egyének szintjén érezhető.

A legmagasabb, intézményi szinten az egyetemi-vállalati kapcsolatokat értelmezzük, amelynek során együttműködés a két szervezet vezetése között jön létre, ennek lehetőségei: az egyetemi berendezésekhez, helyiségekhez való hozzáférés biztosítása; vállalati berendezésekhez, helyiségekhez való hozzáférés biztosítása; közös szervezeti egységek létrehozása és fenntartása; közös infrastruktúra-fejlesztés; vállalati beruházások az egyetemi kutatóhelyeken; kutatási szerződések intézmény szintjén; közös kutatási projektek; szabadalmak megvásárlása; lifelong learning feltételeinek kiépítése és fenntartása az egyetem és vállalat között; egyetemi programok finanszírozásához való hozzájárulás; egyetemi szervezetek működéséhez való hozzájárulás; hallgatói csoportok támogatása; együttműködési megállapodás megkötése adott téma-területeken; közös marketingfelületek (webalapú felületek, kiadványok, rendezvények stb.).

Reisinger et al. (2016) foglalja össze az egyes együttműködési tevékenységek érezhető *előnyeit* a vállalatok, az egyetemen dolgozók és a hallgatók szemszögéből.

– Az együttműködő vállalat szemszögéből: új tudás a szervezetben; az egyetemi kínálat befolyásolása (olyan diplomákat kaphatnak a végzettek, melyek a tudás mellé kapcsolati tőkét is adnak); közös konferenciák; hallgatók gyakorlaton történő foglalkoztatása; speciális egyetemi berendezésekhez való hozzáférés; munkatársak bevonása az oktatásba; presztízs; társadalmi kapcsolatok fejlesztése.

– Az egyetemen dolgozók – oktatók, kutatók – szemszögéből: szakmai, gyakorlati tapasztalatok; költségmegtakarítás, a saját bevételek növekedése, az állami finanszírozási teher csökkenése; a gazdaság elvárásainak megismerése; a hallgatóknak szakmai gyakorlati helyek biztosítása, duális képzés; közös projektek; közös konferenciák; speciális vállalati berendezésekhez való hozzáférés; képzési színvonal emelkedése; presz-

tízs mind az intézmények, mind az akadémiai szféra számára; kutatási eredmények tudományos elismertségén túl szakmai megbecsültséget is jelent.

– A hallgatók szemszögéből: szakmai, gyakorlati tapasztalatok; duális képzés; piaci mechanizmusok megismerése; piaci kutatásokban való részvétel; elméleti tudás gyakorlatba való átültetése; speciális vállalati berendezésekhez való hozzáférés; vállalati szakemberekkel való találkozás; szakmai és soft skill kompetenciák fejlesztése.

Egyetemi-vállalati kapcsolatok szerkezete

Felmerülhet a kérdés, hogy Magyarországon milyen sajátosságokat kell figyelembe venni, amikor az egyetem és a vállalati szektor hatékony interakcióinak jellemzőit szeretnénk megvizsgálni. Inzelt (2004) szerint a tudásalapú gazdaság kialakításában az egyetemi-vállalati kapcsolatok korlátozottan vesznek részt. Megjegyzendő azonban, hogy a tudásalapú gazdaságnak is vannak területi dimenziói. A Magyarországon kialakuló tudásalapú gazdaság eltérő jellegű a nyugat-európai országokhoz képest. Létezik olyan aktuális, Európa-szintű mérés, ami Magyarországot az innovációt imitáló országok csoportjába sorolja (Capello, 2014). Ennek oka lehet, hogy a magyar gazdaságra – különösen a vidéki területeken – inkább a termelőtevékenység a jellemző. A nagyvállalatok esetében a fejlesztések sok esetben más székhelyen, országokban történnek. Ez nem azt jelenti, hogy itt nincs tudáson alapuló gazdaság. Ezeket a jellegzetességeket azonban figyelembe kell venni magyar nemzetgazdaságban alakuló egyetemi-vállalati együttműködések vizsgálatánál és kiépítésénél. Ez párhuzamot mutat azzal a nézőponttal, hogy a Magyarországon bevezetésre kerülő fejlesztési folyamatokat nem feltétlenül lehet a nyugati példákat követve kiépíteni. Ennél hatékonyabb input a sajátos jellemzők ismerete.

Egy felsőoktatási intézmény nem kizárólag az új tudás szolgáltatásában tud hasznos szerepet betölteni, hanem közvetlen módon megtalálhatja azokat a piaci réseket, amelyekben a meglévő szolgáltatásokat tudja nyújtani a vállalati környezet igényeit kielégítve. Bajmócy (2005) az egyetemek mellé létesülő számos intézményt sorolja fel, melyek egyrészt segíthetik az egyetem tudományos tevékenységének terjedését, másrészt pedig a falaik között létrejövő egyetemi-ipari kapcsolatok láthatóvá válnak a helyi gazdaság fejlődésében.

A következőkben külföldi modellek mutatják be a vállalati kapcsolatok szerkezetét, az oktatási-ipari kapcsolatok elemzése mentén.

Németország – Egyetemi szinten központosított együttműködések

Egyéb témában készült, saját előzetes mérések egyik eredménye, hogy a válaszadók leginkább a németországi Bréma városához hasonlították Győrt (Czakó–Poreisz, 2014). A városban működő felsőoktatási intézmények közül a Brémai Egyetem hozható párhuzamba a Széchenyi István Egyetemmel: az intézmény köré olyan kutatás-fejlesztési bázis épült ki, amely katalizátorként hatott a gazdaságra. A viszonylag fiatal intézményben, átlagos hallgatószámmal, a K+F-tevékenység a helyi vállalati szféra sze-

replőivel együttműködve jött létre, a helyi igényeket kiszolgálva. Kiemelendő, hogy a Brémai Egyetem weboldala külön menüpontban mutatja be a felsőoktatási és ipari együttműködési tevékenységeket (Uni-bremen, 2016), és azokat meghatározott témakörök mentén csoportosítja.¹ Ebben az esetben egy centralizált és transzparens vállalati-egyetemi együttműködési jelenséget látunk, melynek előnye, hogy az egyetem iránt érdeklődő vállalatok intézményi szinten megtalálják, kihez forduljanak.

Franciaország – Akadémiák által közvetített együttműködések

Intézményesített oktatási-ipari együttműködések leginkább az alap-, illetve középszintű oktatási intézmények működésén, az ún. akadémiák együttműködésein keresztül figyelhetők meg. Horváth (2015) szerint a vállalkozások és az akadémiák együttműködési szerződéseket kötnek, melyek ütemezve tartalmazzák a mindkét fél számára előnyös, konkrét tevékenységeket és programokat. Franciaországban ez régóta működő, jól kiépült rendszerben zajlik, mely lehetőséget biztosít az oktatási intézmények számára arra, hogy az elvárásoknak megfelelő munkaerőt képezzenek. A vállalatok véleményezhetik az oktatást, javaslatokat tehetnek, közreműködhetnek annak érdekében, hogy a képzés valóban megfelelő irányba haladjon (rendszeres tájékoztatás, közös konzultációk; fiatalok tájékoztatása; vállalatok és oktatási intézmény által közösen kidolgozott, speciális oktatási programok).

Lengyelország – Science Centerek által közvetített együttműködések

Formalizált ipari-felsőoktatási együttműködést figyelhetünk meg Poznańban. A Volkswagen-gyár országos szinten leginkább a Poznańi Műszaki Egyetemhez kötődik. A szakember-utánpótlás biztosításán túl az együttműködés fókuszában a gyakorlatorientált oktatás feltételeinek megteremtése, a szakmán túli képességek és a többnyelvűség fejlesztése áll (Polgári, 2015). A kooperáció elemei: közös kutatási és fejlesztési projektek; egyetemen szervezett közös előadások, workshopok; gyakornoki, trainee- és doktoranduszprogramok; ösztöndíjak; nyelvtanfolyamok; a vállalkozások kutatóival és vezetőivel szervezett szakmai rendezvények; Science Centerek.

Science Centerek:² a felsőoktatáshoz szorosan kapcsolódó központok működése a közérthetőséget elősegítő módszereken alapul. A Science Centerek a felsőoktatási és ipari együttműködés intézményei, alkalmazkodnak a fejlesztési térségek profiljához (járműipar, IT, orvostudomány stb.). Több esetben állami, önkormányzati alapítású központok. Átfogó feladatuk a helyi ipari igényekhez igazodó közösségi szolgáltatások ellátása. Céljuk a fejlesztési térségek és társközpontok versenyképességének növelése. Az alábbi felsőoktatási-ipari együttműködéshez köthető tevékenységeket végzik:

- a felsőoktatás által biztosított lehetőségek közérthető közvetítése és szervezése a gazdasági szereplők és a társadalom felé;
- a térség innovációs eredményeinek közérthető módon való bemutatása;
- a térség gazdaságában rejlő potenciálok közérthető megismertetése, folyamatos kommunikációja;

- a térség felsőoktatásában fellelhető tudományterületek megismertetése, folyamatos kommunikációja;
- pályaválasztást és pályaorientációt elősegítő szolgáltatások nyújtása;
- a felsőoktatási intézmény társadalmi és közönségkapcsolatainak bővítése.

Lengyelországban hét Science Center működik, egymástól eltérő profillal. Ezeknek az aktív működése a felsőoktatási intézmények szintjén vett vállalati kapcsolatokat decentralizálttá teszi.

EGYETEMI-IPARI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK VIZSGÁLATA EGY MAGYAR VÁROS PÉLDÁJÁN

A győri felsőoktatás területén, a Széchenyi István Egyetemen megfigyelhető egyfajta útfüggőség is, amely kihat az intézmény jövőbeli terveiben megfogalmazott társadalmi és gazdasági beágyazódás szélesítésére. A város jövőképében az egyetemi-vállalati együttműködések az innováció fő forrásaként jelennek meg (Fekete, 2014b). Rechnitzer–Hardi (2013) a következő fejlődési irányokat emeli ki a Széchenyi István Egyetem életében: multinacionális vállalatokkal való együttműködés; fejlődő kis- és középvállalkozásokkal való együttműködés; informatikai és kommunikációs szolgáltatások; új képzési irányok; nemzetközi együttműködések (Bécs–Pozsony–Győr); K+F műszaki és egyéb területeken.

Felmerül a kérdés, vajon miért ezeken a fejlődési pályákon mozog az intézmény? Az egyetem jogelődjénél, a közlekedési és távközlési irányokban szakosodott főiskolánál már beindultak azok a formalizált vagy félig formalizált egyetemi-vállalati kapcsolaton alapuló folyamatok, amelyek lehetővé tették, hogy a főiskola profiljában működő vállalkozásoknak a megfelelő hallgatói munkaerő álljon a rendelkezésére. A speciális irányokban működő, intenzív vállalati kapcsolatokat az egyetem aztán a további működésében is prioritásként kezelte. Ennek köszönhetőek a mára kialakult intézményi részlegek, amelyek példamutató együttműködési formákat tesznek lehetővé, közelebb hozva ezzel a vállalati kört a hallgatói körhöz. Ezen együttműködések minél szélesebb körben való alkalmazása egyre nagyobb teret kap, mind az intézmény falain belül, mind pedig a város működésében (Czakó, 2015b). Az Audi Hungaria Járműmérnöki Kar közvetlen teret nyújt az egyetemi-ipari együttműködéseknek. Ez alapvetően hozzájárul ahhoz, hogy a gyár munkaerejének jelentős része az egyetemről kerüljön ki.³ A karon kínált oktatási portfólió a következő területekből áll: anyagtudomány és technológia; belső égésű motorok; járműfejlesztés; járműgyártás; logisztika és szállítmányozás; környezetmérnök.

Az oktatási tevékenységét és a hallgatók fejlesztését laborok és a képzéshez szükséges eszközök segítik. A kutatási potenciál folyamatosan növekszik, köszönhetően a kar tevékenységéhez kötődő kutatócsoportok eredményességének. Az egyetem aktív része a város–egyetem–Audi hármas K+F-együttműködéseinek (Czakó, 2014). Az Audi közvetlenül érintett abban, hogy a műszaki tudományok iránt érdekeltté tegye a leendő munkavállalókat. Mint azt a logisztikai folyamatok elemzése is mutatja, a speciális szakmai tudás kulcskritérium az Audi toborzási és betanítási folyamataiban. Másrészt

pedig a letelepedés éveiben elemzett demográfiai adatok mutatják, hogy egy adott területen a munkaképes korú lakosság száma statikusabb jellegű változó. Ezt egy külföldi nagyvállalatnak, amely a foglalkoztatottak arányát tekintve a legnagyobb Győrben és környékén, figyelembe kell vennie a megfelelően hatékony működés biztosítása érdekében. Az Audi ezzel a céllal végez olyan tevékenységeket, és tart fenn olyan intézményeket, melyek hasznossá válhatnak a vállalat számára. Ezek közül a következő két, intézményesített példát emeljük ki.

Az egyetemi kutatócsoportok egyike a *SZEngine*, ami az Audi és a Győri Széchenyi István Egyetem 2008-ra visszanyúló együttműködéséből született. A csoport által végzett kutatói tevékenységet az Audi Hungaria Motor Kft. közvetlenül szponzorálja. A tevékenységnek köszönhetően már születtek olyan eredmények, amelyek az Ingolstadtban elhelyezkedő központnak is hasznossá válhatnak. Ez mutatja, hogy a K+F-tevékenység Győrben is működik egy kooperatív tevékenység hasznos eredményeként; kiemelkedő ebben a felsőoktatás szerepe. Kiemelendő és újszerű törekvés a Mobilis Interaktív Kiállítási Központ kialakítása: olyan, főként a járműiparra és a közlekedésre fókuszáló, tudományos játszóház, amely az interaktív játékok, a rendhagyó, természettudományos bemutatók révén megkedvelteti a műszaki és természettudományokat a látogatókkal. A fiatal generáció ezen benyomások alapján fogékonyabbá válik ezekre a területekre, mely segíthet az ilyen irányú pályaválasztásban is.⁴

FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY ÉS IPARI INTERAKCIÓK KIÉRTÉKELÉSE

A 2015-ben lekérdezett kérdőíves mérés Győrben olyan vállalkozói mintát szolgált meg és elemzett (N=154), amelynek tagjai nevüket és gazdálkodási eredményeiket megadva, kellően erősnek bizonyultak ahhoz, hogy részt vegyenek egyetemi-vállalati együttműködésekben. Ez a minta nem tekinthető reprezentatívnak. A felmérés célja azonban nem a véletlenszerű mintavétel volt, hanem egy pilot jellegű, mélyebb véleményfeltárás. A felmérés a vállalkozói minta meghatározott attribútumai mentén, a Széchenyi István Egyetem szolgáltatásai iránt mutatott igényekben vizsgálta a kirajzoló jellegzetességeket.

A vizsgálat fő feltételezése, hogy *a vállalkozásfejlesztési szolgáltatások közvetlenül befolyásolják a vállalkozások fejlődését, így a fejlesztési beavatkozások iránti igényét is*. Ha ez így lenne, akkor a meghatározott vállalkozói attribútumok egyértelműen differenciálnák a szolgáltatások iránt megadott igényszinteket. Az attribútumok adták az elemzés független változóit:

Vállalkozás alakulásának ideje: 1: 2004 és az előtt: 71,4%; 2: 2004 után: 28,6%.

Vállalkozás helye: 1: Győr: 37,7%; 2: Győr-Moson-Sopron megye, illetve Győr 50 kilométeres körzete: 20,8%; 3: Budapest: 21,4%; 4: Egyéb: 20,1%.

Vállalkozás ágazata: 1: Ipar és építőipar: 69,5%; 2: Szolgáltatás: 30,5%.

Vállalkozás mérete (önbesorolás alapján): 1: Mikro-vállalkozás: 29,9%; 2: Kis- és közép-vállalkozás: 48,7%; 3: Nagy-vállalat: 21,4%.

A vizsgálat részletesen kitért a méretkategóriákra is. Mivel a vállalkozásfejlesztési szolgáltatások gyakran a vállalkozások mérete alapján különböztetik meg a célcsoportot, ezen attribútum mentén indokoltnak tartottam a részletesebb kiértékelést.

EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A kérdőívben az egyetem szolgáltatásainak⁵ fontosságát értékelték a válaszadók. Ezek alapján értékelték a szolgáltatásokat a különböző képzési területeken,⁶ a képzések új formáiban⁷ és a K+F-együtműködésekben⁸ saját sikerük szempontjából. Ezek adták az elemzés függő változóit.

Az általános értékelés tekintetében a szolgáltatások 2,5-nél magasabb átlagértéket kaptak. Ez azt jelenti, hogy tulajdonképpen mindegyik területen fontosnak tartották a válaszadók a megnevezett szolgáltatásokat. A képzések terén a gazdaságtudományi oktatás (3,8), a képzés új formáinak terén a szakmai idegen nyelvű képzések (4), a K+F-együtműködésekben a közös kutatási projektek és a befektetők vonzását elősegítő együtműködések (4,1) bizonyultak a legértékesebb szolgáltatásoknak. Az általános értékelések arra engednek következtetni, hogy nincs olyan szolgáltatása az egyetemnek, amelyet a vállalkozások szükségtelennek vagy kevésbé fontosnak értékelték saját sikerük szempontjából. Emellett láthatjuk, hogy vannak különbségek az értékelt szolgáltatások között.

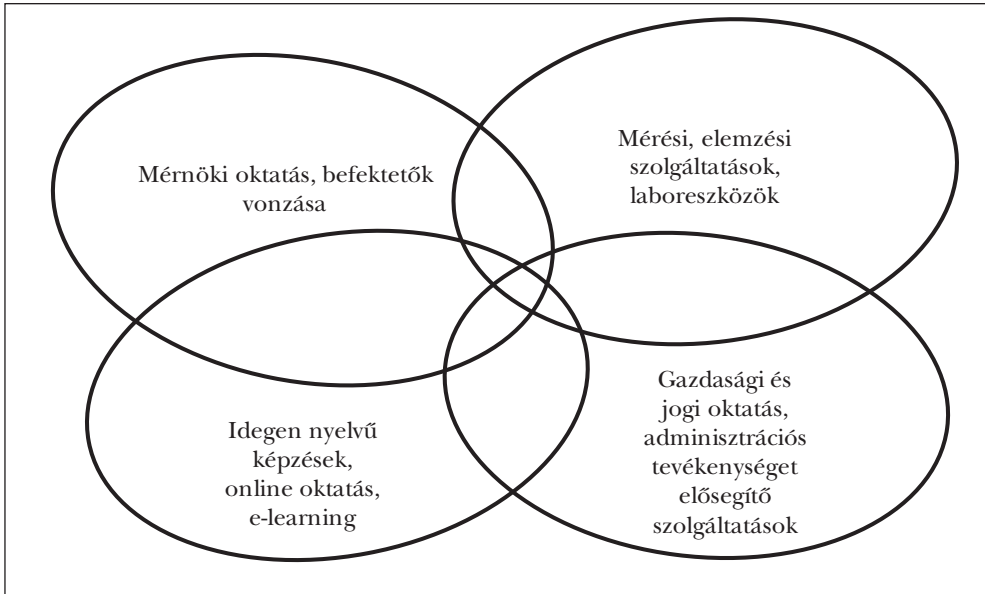
A vállalkozói attribútumok és a saját vállalati siker szempontjából fontosnak vélt szolgáltatások közötti kapcsolatot összesen 64 keresztábla adataiból számított asszociációs együtthatók vizsgálatával néztem meg. Extrém szoros kapcsolat sehol sem volt, de értelmezhetők a sorrendek és az egymáshoz képesti különbségek is. A következő szolgáltatásoknál voltak a szorosabb kapcsolatok:

- laboreszközök rendelkezésre bocsátása (vállalkozás ágazata);
- rövidebb időtartamú speciális oktatási programok, tréningek (vállalkozás mérete);
- mérési, elemzési szolgáltatások (vállalkozás ágazata);
- járműmérnöki oktatásra specializált, gyakorlatorientált képzések (vállalkozás ágazata);
- építész-, építő- és közlekedésmérnöki oktatásra specializált, gyakorlatorientált képzések (vállalkozás ágazata).

A kategóriák általános érvényesülésének további elemzéséhez főkomponens-analízisre⁹ került sor. A korrelációk alapján kirajzolódó szolgáltatáscsoportokat az 1. ábra szemlélteti.

Az értékeléseket tovább vizsgáltam a méretkategóriák mentén. Ennek oka, hogy a vállalkozásfejlesztési beavatkozásokat sok esetben differenciálják a vállalkozások mérete szerint.¹⁰ A méretkategóriák által felállított fontossági sorrendeket vizsgáltam. A kapott átlagértékek alapján elmondható, hogy humán képzések területén a mikrovállalkozásoknál alacsonyabb fontossági szint rajzolódott ki, mint a kkv- vagy a nagyvállalati szektor képviselőinél. A rövidebb időtartamú tréningek, online oktatás, idegen nyelvű képzések esetén viszont a mikrovállalkozásoknál jöttek ki a legmagasabb értékelések. K+F-együtműködések értékelésénél a nagyvállalatoknál voltak láthatók a legmagasabb értékelések.

1. ábra: Egyetemi szolgáltatáscsoportok

Forrás: Saját szerkesztés

1. táblázat: Méretkategóriák alapján kialakítható portfóliók

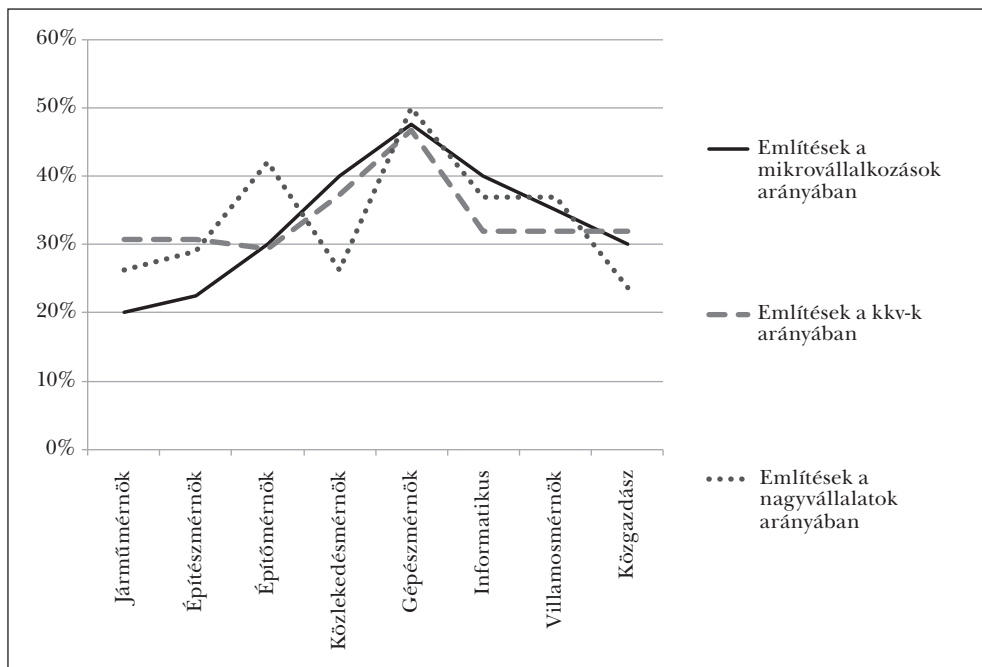
	Oktatási portfólió	Újszerű oktatási formák portfóliója	K+F-együttműködési portfólió
Nagyvállalatok	gazdaságtudomány, gépészet, informatika	szakmai idegen nyelvű képzések, idegen nyelvű diplomák	közös fejlesztési folyamatok, közös kutatások
Kkv-k	gazdaságtudomány, gépészet, informatika	szakmai idegen nyelvű képzések, speciális tréningek	befektetők keresése, közös fejlesztési folyamatok
Mikrovállalkozások	gazdaságtudomány, gépészet, informatika	speciális tréningek, online oktatás, e-learning	befektetők keresése, közös kutatások

Forrás: Saját szerkesztés

A 1. táblázat alapján kimondható, hogy a méretkategóriák nem minősülnek egyégesen differenciáló tényezőnek, csak egy-egy szolgáltatásnál. Ebből levonható az a következtetés, hogy a szolgáltatásokkal szembeni igény nem feltétlenül a vállalkozások mérete alapján változik. Ennek ellenére számos vállalkozásfejlesztési funkcióval rendelkező intézmény esetén általában a vállalkozások mérete alapján differenciálják a különböző vállalkozásfejlesztési portfóliót. Mivel a felsőoktatási intézmények vállalkozástámogató funkciója széles körű, a direkt vállalati egyetemi interakciók esetén a portfólió kialakítása vállalati szinten kell hogy érvényesüljön, nem pedig vállalati adatok alapján.

A duális képzések méretkategóriás vizsgálata hasonló eredményekre vezetett. A 2. ábra az említett duális képzések gyakoriságát mutatja az egyes méretkategóriákban szereplők számának arányában.

2. ábra: Duális képzésre jelölt szakok a méretkategóriák szerint

Forrás: Saját szerkesztés

A méretkategóriák közti különbségek ebben az esetben sem rajzolódnak ki élesen. Ebből arra következtethetünk, hogy ha a vállalkozások keresleti szempontjait vesszük figyelembe, akkor az mkkv-szektor is bekapcsolható bázis a duális képzési folyamatokba. Véleményem szerint egy rugalmasabb csoportot képviselnének a kisebb méretű vállalkozások.

A Széchenyi István Egyetem *kutatási eredményeit és kutatási tevékenységének ismertségi szintjét* is megvizsgálva, elsőként a válaszadók nyilatkoztak arról, mely területen találtak már kutatási eredményekkel; melyik területen érdeklődnek a kutatási eredmények iránt; milyen területen vennének részt kutatási együttműködésekben, és milyen területen van kapacitásuk részt venni kutatási együttműködésekben. Az eredmények összegzése alapján kirajzolódik, hogy a válaszadók erős együttműködési hajlandóságot és kapacitást is mutatnak az egyetemmel való közös K+F-tevékenységek terén.¹¹ Ez arra enged következtetni, hogy bár a K+F-tevékenység szükségességét saját vállalati szempontból fontosnak tartják a vállalkozások, az egyetemi K+F-tevékenység klasszikus kommunikációja ennek az igénynek nem képezi szerves elemét. Ezek alapján azt a következtetést vontam le, hogy az *egyetemi K+F-tevékenység hatékony*

kommunikációját a megvalósult, értékteremtő egyetemi-vállalati együttműködéseknek kell megelőznie.

A vizsgált felsőoktatási intézmény esetében elmondható, hogy a tanulmány elején felsorolt vállalkozásfejlesztési funkciók mindegyikébe be tud kapcsolódni olyan módon, hogy arra megfelelő vállalkozói minta igényt tartson. Ez megalapozza az intézményi szintű, egyetemi-vállalati kapcsolatokat kezelő formalizált tevékenységek létrejöttét. A kapcsolatok szerkezetére vonatkozóan a tanulmányban bemutatott nemzetközi példák vezetnek rá arra, hogy a felsőoktatási-ipari kapcsolatok struktúrája egy alulról szerveződő folyamat mentén alakul ki. Ehhez kell alkalmazkodnia adott gazdasági és társadalmi környezetben működő felsőoktatási intézménynek.

JEGYZETEK

- ¹ Tudás- és technológiatranszfer; továbbképzési lehetőségek; foglalkoztatottak és toborzás; partnerkapcsolatok; egyetemi infrastruktúra bérlése, egyetemi szolgáltatások; marketingtevékenység az egyetemen.
- ² A példában feldolgozott intézmények: Politechnika Poznańska, Poznań; Katowice Science Centre, Katowice; Copernicus Science Centre, Varsó; Experiment Science Centre, Gdynia; Hewelianum Centre, Gdańsk; Mill of Knowledge Innovációs Központ, Toruń; Miasto Kultury, Łódź.
- ³ <http://ahjk.sze.hu/tanszekek>.
- ⁴ www.mobilis-gyor.hu/.
- ⁵ Jelenleg aktuális és tervezett.
- ⁶ Gazdaságtudományi; járműmérnöki; építész-, építő- és közlekedésmérnöki; gépészmérnöki, informatikai és villamosmérnöki; állam- és jogtudományi oktatásra specializált, gyakorlatorientált képzések.
- ⁷ Szakmai idegen nyelvű képzések; online oktatás, e-learning; idegen nyelven elvégezhető diplomák, rövidebb időtartalmú, speciális oktatási programok, tréningek.
- ⁸ Közös kutatási projektek; fejlesztési folyamatokban való közreműködés; laborszabványok rendelkezésre bocsátása; mérési, elemzési szolgáltatások; üzleti tevékenységhez szükséges infrastruktúra biztosítása; adminisztrációs tevékenységet segítő szolgáltatások; befektetők vonzásának növelését segítő szolgáltatások.
- ⁹ Az adatabázisról elmondható, hogy a KMO-teszt értéke nem túl magas, de 0,5 feletti, tehát alkalmas volt a főkomponens elemzésére. A Bartlett-teszt alapján pedig egyértelműen alkalmas volt. A főkomponensek Varimax rotáció után rajzolódottak ki.
- ¹⁰ Az említett jelenség megfigyelhető a pénzügyi eszközök érvényesítése esetén (pl. pályázatoknál). Megfigyelhető továbbá a vállalati versenyképesség szakirodalmának eloszlásában (nagyvállalatok versenyképessége, mkkv-szektor versenyképessége). Véleményem szerint a felsőoktatási intézmény széles körű szolgáltatásai miatt mindhárom méretkategóriára érdemes kitérni a vizsgálatban.
- ¹¹ Sokkal nagyobb volt a jelölési arány (36%) annál a kérdésnél, amely az együttműködési hajlandóságra kérdezett rá, mint annál, amelyik a kutatási tevékenység ismeretére (18%).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bajmócy Zoltán (2005): „Vállalkozó egyetem” vállalkozásfejlesztési szemszögből. In: *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. Szerk. Buzás Norbert, JATEPress, Szeged.
- Bajmócy Zoltán (2011): *Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe*. JATEPress, Szeged.
- Buzás Norbert – Lengyel Imre (2002): *Ipari parkok fejlődési lehetőségei: regionális gazdaságfejlesztés, innovációs folyamatok és klaszterek*. JATEPress, Szeged.
- Capello, Roberta (2014): *The territorial dimension of the knowledge economy in Europe: which innovation policies in an era of austerity?* 61st NARSC Conference, RSAI Fellow Speech.

Feketéné Czakó Katalin: Felsőoktatási intézmények és vállalkozásfejlesztés

- Czakó Katalin – Poreisz Veronika (2014): *Győr fejlettségének, gazdasági és közösségi életének jellemzői*. Kutatási jelentés, TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV.
- Czakó Katalin (2014a): Az Audi Hungaria Motor Kft. hatása a helyi gazdasági és társadalmi folyamatokra. *Tér és Társadalom*, 28. évf., 2. sz., 188–198.
- Czakó Katalin (2014b): Az üzleti inkubáció globális értelmezése. *Tér – Gazdaság – Ember*, 2. évf., 1. sz., 67–86.
- Etzkowitz, Henry – Leydesdorff, Loet (1996): The Triple Helix of University-Industry-Government Relations. A Laboratory for Knowledge Based Economic Development. *EASST Review*, vol. 14, no. 1., 11–19.
- Etzkowitz, Henry – Leydesdorff, Loet (2000): The Dynamics of Innovation: From National Systems and „Mode 2” to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations. *Research Policy*, vol. 29, no. 2., 109–123., [https://doi.org/10.1016/s0048-7333\(99\)00055-4](https://doi.org/10.1016/s0048-7333(99)00055-4).
- European Commission (2011): *The State of European University-Business Cooperation*. Brussels.
- Fekete Dávid (2014a): Gazdaságfejlesztés az ingolstadt-i járműipari központban. *Tér és Társadalom*, 28. évf., 2. sz., 176–187.
- Fekete Dávid (2014b): Győr aktuális jövőképe a város stratégiai dokumentumainak tükrében. In: *A városi rendszer működése. Közösségi szféra, oktatás és Győr jövőképe*. Szerk. Dusek Tamás, Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 180–187.
- Fekete, Dávid (2015a): How to Analyse Automotive Industry Centers? A Potential Methodological Model. *The Business Review, Cambridge*, vol. 23, no. 1., 128–135.
- Fekete Dávid (2015b): Délnémet járműipari központok: Sindelfingen és Neckarsulm. In: *Nyugat- és kelet-közép-európai járműipari térségek működési modelljei*. Szerk. Fekete Dávid, Universitas-Győr Alapítvány, Győr, 19–29.
- Fekete, Dávid (2015c): The Operational Characteristics of European Automotive Industry Centers. In: *New Regional Economic Development Methods of European Automotive Industry Centers*. Ed. Dávid Fekete, Universitas-Győr Alapítvány, Győr, 7–19.
- Grosz András (2000): Ipari klaszterek. *Tér és Társadalom*, 14. évf., 2. sz., 43–52.
- Horváth András László (2015): Rennes, Poissy és Douai francia járműipari központok működése. In: *Nyugat- és kelet-közép-európai járműipari térségek működési modelljei*. Szerk. Fekete Dávid, Universitas-Győr Alapítvány, Győr, 79–96.
- Hudson, Ray (1999): The Learning Economy, the Learning Firm and the Learning Region. A Sympathetic Critique of the Limits to Learning. *European Urban and Regional Studies*, vol. 6, no. 1., 59–72.
- Inzelt Annamária (2004): Az egyetemek és a vállalkozások kapcsolata az átmenet idején. *Közgazdasági Szemle*, 51. évf., 9. sz., 870–890.
- Kormany.hu (2015): Fokozatváltás a felsőoktatásban. A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai. *Kormany.hu*, www.kormany.hu/download/d/90/30000/fels%C5%91oktat%C3%A1si%20koncepti%C3%B3.pdf (Letöltés: 2015. december 1.).
- Lentner Csaba (2015): Az új magyar állampénzügyi rendszer – történeti, intézményi és tudományos összefüggésekben. *Pénzügyi Szemle*, 60. évf., 4. sz., 458–472.
- Nurutdinova, Aida (2012): Future Research of Science Parks and Incubators: Overall Analyses. *International Journal of Advanced Studies*, vol. 2, no. 1., <https://doi.org/10.12731/2227-930x-2012-1-1>.
- Polgári István (2015): Együttműködések a poznanai járműipari központ fejlesztésében. In: *Nyugat- és kelet-közép-európai járműipari térségek működési modelljei*. Szerk. Fekete Dávid, Universitas-Győr Alapítvány, Győr, 111–126.
- Rechnitzer János – Hardi Tamás (2003): *A Széchenyi István Egyetem hatása a régió fejlődésére*. Széchenyi István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Intézet, Győr.
- Rechnitzer, János – Kecskés, Petra (2015): The ‚Model of Győr’: Triple Helix interactions and their impact on economic development. In: *Proceedings of the 10th European Conference on Innovation and Entrepreneurship*. Eds. Renata P. Dameri, Luca Beltrametti, University of Genova, Genova.
- Rechnitzer János – Smahó Melinda (2011): *Térületi politika*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Reisinger Adrienn – Kecskés Petra – Czakó Katalin (2016): *Győr Gazdasági Programjának megalapozása, a város fejlődését befolyásoló hosszú és középtávú hatásrendszerek. Gazdaságfejlesztő szervezetek Győrben*. Kutatási jelentés, TÁMOP-4.2.1.C-14/1/KONV-2015-0005.

- Tokár-Szadai Ágnes (2015): A társadalmi vállalkozások tanácsadás iránti igényei. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, Miskolci Egyetem, 12. évf., 2. sz., 49–59.
- Uni-bremen (2016): Entreprises. *Uni-bremen*, www.uni-bremen.de/en/enterprises.html (Letöltés: 2016. február 22.).
- Vallaey, François (2014): University Social Responsibility: a Mature And Responsible Definition. In: *Higher Education in the World* 5. Palgrave Macmillan, 88–96., <https://doi.org/10.13140/2.1.2121.1523>.